

М. А. Остапенко
професор кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
доктор політичних наук, професор
(м. Київ)

КУЛЬТУРА ПОЛІТИЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Загально визнаним є те, що інформаційне суспільство забезпечує доступність інформації, знань, використання інформаційних технологій. Це робить людину більш вільною та свобідною. Разом з тим, дослідники застерігають й про ризики цього суспільства: формування споживацького ставлення до життя; створення та використання інформації задля інформації; некерованість розвитку інформаційних технологій, які призводять до використання їх з метою маніпуляції та загрози суспільній єдності й інші.

Принцип політичного плюралізму, серед іншого, торкається суб'єктивної сфери політики, зокрема таких феноменів як політична культура, політична свідомість, політична діяльність. Окреслене розкривається через наявність різних поглядів, повагу до іншодумства, вміння вести діалог, враховувати інтереси і погляди опонентів; компетентність; відсутність монополії на остаточну, вищу істину, нав'язування своїх думок і поглядів іншим, вміння переконувати іншого. Усе перераховане характеризує феномен культури політичного плюралізму. Подібне розуміння виходить з того, що політична культура і культура політичного плюралізму відтворюють в політичній поведінці суб'єкта рівень опанованих та усвідомлених ним політичних знань, набутих умінь, навичок, певного досвіду. Це обумовлює ступінь та якість його залучення у політичні відносини. Відзначимо, що політична культура також впливає на формування особливостей інформаційного розвитку суспільства. Адже зміст, використання інструментів та технологій інформаційного середовища визначаються не лише економічними складовими, а й домінуючими у суспільстві політичними цінностями.

Культуру політичного плюралізму можна визначити як сукупність політичних і моральних норм та традицій, що регулюють поведінку і взаємини суб'єктів політики у процесі їхньої діяльності. Культура політичного плюралізму ґрунтується, передусім, на ідеї досягнення взаємодії та партнерства. Важливим аспектом її змісту є баланс між свободою та відповідальністю. І. Кант вважав, що “для людини не так свобода є передумовою усвідомлення обов'язку, як навпаки – усвідомлення обов'язку є передумовою свободи: відчуваючи необхідність виконати свій обов'язок, людина створює собі можливості для цього” [Цит. за: 3, с. 191].

Чим більшою є свобода людини (особливо в умовах демократичного та інформаційного суспільства), тим глибшим має бути усвідомлення нею власної відповідальності, що виявляється в повазі до свободи інших людей. Відповідальність виявляється також через усвідомлення необхідності дотримання зобов'язань та відкритість для контролю з боку тих, перед ким ці зобов'язання прийняті (порядність виконання наданих обіцянок і зобов'язань). Отже, виокремлюються два аспекти відповідальності – за що відповідає суб'єкт політики і перед ким.

Відзначимо, що політичний плюралізм, інформаційне різноманіття можуть сприяти як мобілізації громадян, так і посилити несприйняття та конфлікти між ними. У цьому контексті набуває значимості можливість створення відкритих платформ для висловлення і обґрунтування різних поглядів та позицій. Останнє потребує відповідного рівня політичної культури, культури політичного плюралізму, інформаційної культури та компетентності суб'єктів політики. Інформаційна культура позначає: “рівень досягнень певного суспільства у сфері інформаційних технологій та інформаційної діяльності; сферу освіти та виховання, наукової та мистецької творчості, а також установ й організацій, які це забезпечують; рівень опанування особистістю сферою інформаційних правовідносин; узгодженість суспільних норм та норм інформаційних правовідносин; галузь загальної культури, що пов'язана з унормуванням суспільних інформаційних відносин; система цінностей інформаційного суспільства; тип розумової діяльності і мислення, пов'язаного з обробкою і пошуком інформації” [4].

Окреслені вище умови актуалізують питання знань, вмінь та навичок людини комфортно існувати в умовах інформаційного суспільства, значних масивах політичної інформації та формування медіа-компетентності як елементу політичної культури.

Науковцями визначається, що країни, які переживають трансформаційні зміни (серед яких і Україна), не у повній мірі використовують переваги та потенціал інформаційного суспільства. Так, у “Рекомендаціях парламентських слухань на тему “Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України” (2016 р.) відзначено певні досягнення в Україні щодо поступового становлення та розвитку ознак інформаційного суспільства, наголошено на “важливості розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як одного з вагомих чинників стимулювання економічного зростання та розвитку громадянського суспільства”, зайнятості населення, розширення конкуренції і подолання “цифрового розриву”. Водночас вказано на безсистемний характер розвитку інформаційних ресурсів та слабкий рівень їх використання в сфері державного управління та комунікації між суб'єктами політики [5].

Сучасні науковці відмічають перенасиченість інформаційного простору України впливом лобістських організацій, які викривляють об'єктивну реальність. На

їх думку, ми “живемо в інформаційному хаосі, інформаційні – а найчастіше дезінформаційні шуми перекривають будь-який смисл слова й думки” [Див.: 1].

Інформаційно-політичний простір здатний забезпечити свободу особистості в отриманні та розповсюдженні політичної інформації. З іншого боку – зробити її об’єктом інформаційних та політичних маніпуляцій. У цьому контексті важливого значення набуває питання медіа-освіти та меда-культури особистості. У “Концепції впровадження медіа-освіти в Україні” остання позначається як “сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіа-культура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі” [2].

Отже, феномен культури політичного плюралізму в умовах інформаційного суспільства актуалізує вирішення проблем, пов’язаних із отриманням системи знань про сучасне політичне життя, формуванням раціонально-критичного мислення та вміння споживати й осмислювати масиви політичної інформації, визначенням змісту і цілей повідомлень комунікаторів, вмінням аргументовано репрезентувати та відстоювати свою позицію й бути відповідальним за свій вибір та дії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Гордієнко М. Г.* Політична соціалізація як засіб формування громадянської зрілості особи [Електронний ресурс] / М. Г. Гордієнко // Особа в тоталітарному суспільстві: рефлексії ХХІ століття : матер. міжнар. конф. (Одеса, 23-27 чер. 2013 р.). – Режим доступу : [http://liberte.onu.edu.ua/upload/file/file_2/gordienko_m.%20%D0%B3.\(+\).doc](http://liberte.onu.edu.ua/upload/file/file_2/gordienko_m.%20%D0%B3.(+).doc)
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
3. *Малахов В. А.* Етика [Текст]: Курс лекцій : навчальний посібник. – 6-те видання / В. А. Малахов. – К. : Либідь, 2006. – 384 с. – С. 191.
4. Основи інформаційного права України : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Гриценко та ін.; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. – К. : Знання, 2004. – 274 с. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/2011-01-16-19-18-47/237-osnovi-informatsijnogo-prava-ukrayini-tsimbaljuk-6390-informatsijna-kultura-jak-obekt-informatsijnogo-prava.html?start=1>
5. Рекомендації парламентських слухань на тему: “Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України” (Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 17. – ст. 191) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1073-19>